ความเห็นที่แตกต่างในลำดับขั้นตอนการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย

Divergence of Legal Opinions on the Sequence in Criminal Liability Determination under Thai Criminal Law

พูลลาภ กันทา[1]

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

เมลติดต่อ: poollarpk@nu.ac.th

Poollarp Kunta

Faculty of Law, Naresuan University, Thapo, Muang, Phitsanulok, 65000

E-mail: poollarpk@nu.ac.th

Received: May 19, 2025; Revised: November 14, 2025; Accepted: January 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาลำดับขั้นตอนการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามแนวความคิดของนักกฎหมายไทยจากหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญา หรือตำรากฎหมายอาญาต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมดในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาว่าตามแนวความคิดของนักกฎหมายไทยจากหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญา หรือตำรากฎหมายอาญาต่าง ๆ ได้อธิบายเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรและส่งผลทำให้เกิดปัญหาในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาอย่างไร (3) เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างและชัดเจนของแนวความคิดของนักกฎหมายในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในประเทศไทย (4) เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปเป็นหัวข้อในการเรียนการสอนในรายวิชาปัญหาพิเศษทางกฎหมายอาญาในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (5) เพื่อบูรณาการการทำวิจัยกับการเรียนการสอนในรายวิชาปัญหาพิเศษทางกฎหมายอาญาในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัย พบว่า (1) มีแนวความคิดที่แตกต่างกันสำหรับลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย 3 แนวความคิดหลัก คือ (1.1) ให้นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดตามกฎหมายอาญาไทย (1.2) ให้นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของ

[1] อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Lecturer, Faculty of Law, Naresuan University).

ประเทศประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดตามฎหมายอาญาไทย และ (1.3) ได้สร้างโครงสร้างความรับผิดทางอาญาโดยพิจารณาตามหลักกฎหมายอาญาไทยที่เป็นแบบฉบับของตนเอง และ (2) เนื้อหารายละเอียดของหลักกฎหมายอาญา รวมถึงขั้นตอนที่ใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายอาญาไทยมากที่สุดประกอบด้วยหลักกฎหมาย 6 ประการ คือ (1) การกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา (2) องค์ประกอบภายใน (3) องค์ประกอบภายนอก (4) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (5) กฎหมายยกเว้นความผิด และ (6) กฎหมายยกเว้นโทษ

คำสำคัญ: ความรับผิดทางอาญา การวินิจฉัยความรับผิด ปัญหาความรับผิดทางอาญา

Abstract

This research articles has the following objectives: (1) to study the sequence of criminal liability adjudication in Thailand based on the theoretical framework of criminal liability according to the legal theories of Thai jurists as found in the criminal law commentaries and textbooks available in Thailand, (2) to the evaluate how the views of Thai jurists contained in these text books comport or contradict with one another and whether they results in the uncertainty of how criminal liability is determined, (3) to clarify the views of Thai jurists regarding the determination of liability under Thailand's criminal liability framework (4) to apply the research findings by incorporating the findings into the curriculum of Special Topics on Criminal Law class, and (5) to integrate research activities in the curriculum and teaching of criminal law at the Faculty of Law, Naresuan University. This study finds that (1) There are differing views regarding the sequence of criminal liability adjudication under Thai criminal law, with three main legal theories as follows: (1.1) adopting the French criminal liability structure in determining criminal culpability into the Thai law, (1.2) adopting the German criminal liability structure in determining criminal culpability into the Thai law, and (1.3) fashioning an original theoretical structure of criminal liability of Thailand; (2) the principles of criminal law and steps for determining the criminal liability that most suitable and congruent with the Thai criminal law consists of six legal principles, namely (1) there is an act within the meaning of the criminal action (2) mental requirements (3) acts constituting an offence (4) causality between an action and an outcome (5) exceptions to liability (6) exceptions to penalty or impunity.

Keywords: Criminal Culpability, Determination of Guilt, Problems Concerning Criminal Liability

1. บทนำ

การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยตามหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญา หรือตำรากฎหมายอาญาต่าง ๆ ได้มีแนวความคิดในการอธิบายเนื้อหาและหลักการที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ในส่วนที่เหมือนกันก็ยังมีการใช้ถ้อยคำตัวอักษรที่แตกต่างกัน เช่น บางตำราใช้คำว่า “กฎหมายยกเว้นความผิด”บางตำราใช้คำว่า “อำนาจกระทำ” เป็นต้น และลำดับขั้นตอนในการพิจารณาวินิจฉัยตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาก็ยังมีทั้งเหมือนกันและไม่เมือนกัน เช่น ลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลบางตำราให้วินิจฉัยเป็นประเด็นอยู่ในลำดับที่ 2[2] ส่วนในบางตำราให้นำมาวินิจฉัยอยู่ในประเด็นเป็นลำดับขั้นตอนที่ 4[3] เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นในส่วนของตำราที่ได้อธิบายถึงแนวความคิดที่แตกต่างไปจากหนังสือและตำราส่วนใหญ่ ซึ่งมีการนำเอาแนวความคิดตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย[4] ซึ่งมีแนวความคิดหลายเรื่องที่แตกต่างจากหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญาหรือตำรากฎหมายอาญาเล่มอื่น ๆ ของไทยอย่างมาก และทำให้เกิดปัญหาในการวินิจฉัยความรับในทางอาญา กล่าวคือ ผลของการวินิจฉัยความรับผิดในบางกรณีทำให้เกิดความแตกต่างกันไปโดยสิ้นเชิง เช่น หลักในการนำเอาเหตุยกเว้นโทษนอกโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้วินิจฉัยในการพิจารณาความรับผิดตามกฎหมายอาญาไทย ทำให้เกิดผลจากที่ควรจะได้รับยกเว้นโทษตามกฎหมายอาญาไทย แต่เมื่อพิจารณาได้ว่าเป็นเหตุยกเว้นโทษนอกโครงสร้างความรับผิดทางอาญาและเมื่อได้วินิจฉัยตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาปรับใช้แก่กรณี จึงไม่ได้รับการวินิจฉัยให้ได้เหตุยกเว้นโทษนี้ กล่าวคือ หากวินิจฉัยตามกฎหมายอาญาไทยจะได้รับยกเว้นโทษ แต่หากวินิจฉัยตามกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่ได้รับยกเว้นโทษ นั่นเองเป็นต้น

---

[2] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 24 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565), 21.

[3] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิ่งจำกัด, 2562), 393-394.

[4] คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), 125-127.

จากปัญหาดังกล่าวทำให้นักศึกษากฎหมายอาญาตามกฎหมายไทยอาจได้รับความสับสนและอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าทำไมหลักกฎหมายอาญาตามกฎหมายไทยอันเดียวกันถึงได้มีลำดับในการวินิจฉัยความรับผิดที่แตกต่างกัน หรือหลักกฎหมายอาญาตามกฎหมายไทยอันเดียวกันผลในการวินิจฉัยเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาในข้อเท็จจริงเดียวกัน ความเห็นของนักกฎหมายอาญาตามตำราเล่มหนึ่งผู้ที่ถูกพิจารณาความรับผิดไม่จำต้องรับผิด หรือไม่จำต้องรับโทษ แต่ความเห็นของนักกฎหมายอาญาในอีกตำราหนึ่งผู้ที่ถูกพิจารณาความรับผิดกลับจำต้องรับผิด หรือรับโทษ ซึ่งการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาที่จะต้องมีความชัดเจนและแน่นอนไม่ควรจะมีความเห็นที่แตกต่างในลักษณะนี้

บทความวิจัยนี้จะทำให้เกิดความกระจ่างขึ้นในแนวความคิด หรือความเห็นในหนังสือหรือตำราที่อธิบายกฎหมายอาญาในเรื่องเหล่านี้อันได้แก่ ตำแหน่งของหลักกฎหมายอาญาในลำดับขั้นตอนของการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา รายละเอียดของเนื้อหาของหลักกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย นอกจากนี้เพื่อให้ได้ความชัดเจนในบางเรื่องที่หนังสือ หรือตำราไม่ได้อธิบายแนวความคิด หรือความเห็นนั้น ๆ ไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (1) เพื่อศึกษาการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามแนวความคิดของนักกฎหมายไทยจากหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญา หรือตำรากฎหมายอาญาต่าง ๆ ที่สำคัญและมีอยู่ในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาว่าตามแนวความคิดของนักกฎหมายไทยจากหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญา หรือตำรากฎหมายอาญาต่าง ๆ ได้อธิบายเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรและส่งผลทำให้เกิดปัญหาในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาอย่างไร (3) เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างและชัดเจนของแนวความคิดของนักกฎหมายในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในประเทศไทย (4) เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปเป็นหัวข้อในการเรียนการสอนในรายวิชาปัญหาพิเศษทางกฎหมายอาญาในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และเพื่อบูรณาการการทำวิจัยกับการเรียนการสอนในรายวิชาปัญหาพิเศษทางกฎหมายอาญาในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทความวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่วิจัยเอกสารโดยมุ่งศึกษาข้อพิจารณาในความรับผิดทางอาญา หรือที่เรียกในทางตำราว่าโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ซึ่งนักกฎหมายอาญาไทยได้มีความเห็นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งที่เป็นสาระสำคัญและไม่เป็นสาระสำคัญ โดยศึกษาจากหนังสือและตำรากฎหมายอาญาไทยที่ผู้เขียนหนังสือ หรือตำราดังกล่าวนั้นเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและได้ความเคารพเลื่อมใสจากนักกฎหมาย

ไทยและบุคคลทั่วไปด้วย โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารจากหนังสือและตำรา ของนักกฎหมายอาญาไทยดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้แสดงความคิดเห็นของผู้วิจัยเอง เพื่อสรุป แนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยโดยจะนำเสนอลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความ รับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ที่นักกฎหมาย อาญาไทยมีความเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาอย่างใดได้บ้างและจะนำไปสู่บท สรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหานั้นต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (1) องค์ความรู้ในความเห็นของนักกฎหมายไทยในหลัก การวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายไทย (2) ได้ทราบถึงลำดับของประเด็นทางกฎหมายอาญาในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญา ตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย (3) ได้ทราบถึงความเห็นที่ เหมือนกัน หรือความเห็นที่แตกต่างแตกต่างกันของนักกฎหมายไทยที่จะส่งผลให้เกิดปัญหา ในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมาย อาญาไทย (4) หัวข้อในการเรียนการสอนในรายวิชาปัญหาพิเศษทางกฎหมายอาญาใน หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. แนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยเกี่ยวกับความรับผิดทาง อาญาตามกฎหมายอาญาไทย

ปัญหาการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตาม กฎหมายอาญาไทยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามวิจัยโดยเริ่มต้นศึกษานับแต่ที่ชำระกฎหมายอาญาไทย จนกลายเป็นประมวลกฎหมายอาญาไทย ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยมีกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และกฎหมายอาญาอื่น ๆ นั้นบังคับใช้ การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้าง ความรับผิดทางอาญายังไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จนเมื่อประมวลกฎหมายอาญาไทยได้เกิดขึ้น และประกาศให้มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2500 การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้าง ความรับผิดทางอาญาจึงเริ่มชัดเจนขึ้นไปตามประมวลกฎหมายอาญาไทย การวินิจฉัยความ รับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาจึงเริ่มมีการอธิบายด้วยโดยโครงสร้าง ความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสบ้าง โดยโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบ้าง นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดโดยนักกฎหมายอาญาไทยเอง ได้วางแนวทางการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตาม กฎหมายอาญาไทยไว้ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มค้นคว้าและเริ่มทำการวิจัยเอกสารในเชิงคุณภาพ ตั้งแต่ที่ประมวลกฎหมายอาญาไทยได้เริ่มมีผลบังคับใช้ ได้สืบหาถึงความเป็นมาการวินิจฉัย ความรับผิดทางอาญาของกฎหมายอาญาไทย ขั้นตอนการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของ

กฎหมายอาญาไทย ความแตกต่างของลำดับขั้นตอนของการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของกฎหมายอาญาไทยที่อธิบายโดยนักกฎหมายไทยว่าทำให้ผลในทางกฎหมายแตกต่างกันหรือไม่ และทำให้เกิดปัญหาในการวินิจความรับผิดทางอาญา หรือไม่

2.1 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย

การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดตามกฎหมายอาญาไทยปรากฏอยู่ในหนังสือและตำราของนักกฎหมายอาญาไทย ขอบเขตและรายละเอียดมีความเหมือนกันและมีความแตกต่างกัน โดยวิจัยนี้จะยกเฉพาะการอธิบายที่สำคัญ ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาวิจัย ดังนี้

2.1.1 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์

การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ อธิบายว่าความผิดอาญามีหลัก 3 ประการ คือ (1) ข้อสาระทางกฎหมาย (2) ข้อสาระทางเจตนา และ (3) ข้อสาระทางการกระทำ[5]

แนวความคิดการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ ให้พิจารณาข้อสาระข้อกฎหมายเป็นลำดับแรก พิจารณาข้อสาระทางเจตนาเป็นลำดับต่อไป และในประการสุดท้ายพิจารณาข้อสาระทางการกระทำ หากครบถ้วนในหลักการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา ทั้ง 3 ข้อ นี้แล้ว การกระทำของผู้กระทำก็จะเป็นความผิด และผู้กระทำจะต้องรับโทษ

2.1.2 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์

ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายไว้ในคำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ไว้ว่า “การกระทำความผิดต้องประกอบพร้อมด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น และ 3. การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ”[6]

---

[5] วิจิตร ลุลิตานนท์, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), 80-85.

[6] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 11 (นนทบุรี: บริษัทศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, 2555), 32.

2.1.3 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์

ศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ อธิบายไว้ในเอกสารประกอบการอธิบายชั้นปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไว้ว่าตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) หากยึดแนวความคิดตามกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสเป็นหลัก ถือว่าต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) องค์ประกอบทางด้านกฎหมาย (Element Legal) ซึ่งหมายความว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและจะลงโทษได้ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ (2) องค์ประกอบทางการกระทำ (Element Materiel) หมายถึงกริยาอาการของบุคคลที่แสดงออกมาภายนอก ซึ่งกระทำให้เป็นความผิดเกิดขึ้น หรือการละเว้นไม่กระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ และ (3) องค์ประกอบทางด้านจิตใจ (Element Moral) หมายถึง ความประสงค์ของผู้กระทำความผิดเรื่องอยู่ภายในจิตใจและแสดงออกมาโดยการกระทำ กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของบุคคลย่อมมีมูลรากฐานมาจากจิตใจก่อนและเมื่อจิตใจประสงค์จะกระทำการใด ๆ แล้วจึงบังคับร่างกายให้เคลื่อนไหวการกระทำนั้น ๆ ซึ่งการกระทำความผิดก็ย่อมมีมูลฐานมาจากจิตใจ[7]

การอธิบายการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการอธิบายของศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ สอดคล้องต้องตรงกันโดยนำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาอธิบายแต่ก็ไม่ได้กล่าวไว้โดยชัดแจ้งว่าลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาจะต้องวินิจฉัยเรียงลำดับอย่างไร ซึ่ง ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ เรียงลำดับในการพิจารณาจากข้อสาระทางกฎหมายเป็นดับแรก ข้อสาระทางเจตนาเป็นลำดับที่สอง และข้อสาระทางการกระทำเป็นลำดับที่สาม ส่วนการอธิบายของศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ อธิบายตามลำดับไว้อย่างเดียวกัน คือ องค์ประกอบทางด้านกฎหมายเป็นลำดับแรก องค์ประกอบทางการกระทำเป็นลำดับที่สอง และองค์ประกอบทางด้านจิตใจเป็นลำดับที่สาม ซึ่ง 2 ความเห็นที่แม้จะนำโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาอธิบาย แต่ก็มีความแตกต่างกันในขั้นตอนในการเรียงลำดับในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญา นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายเพียงว่าการเริ่มต้นของความผิดเรียงลำดับเริ่มต้นด้วย (1) ความคิดทบทวนที่จะกระทำ (2) ความตกลงใจ (3) การตระเตรียม และ (4) การลงมือจนกระทั่งการกระทำสำเร็จเป็นความผิด[8] ซึ่ง

---

[7] โกเมน *ภัทรภิรมย์*, *คำอธิบายกฎหมายฝรั่งเศส* เอกสารประกอบการอธิบายชั้นปริญญาโท (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), 1-2.

[8] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 315-316.

พิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดจะมีขั้นตอนในการกระทำความผิดอย่างไร แต่ไม่ได้อธิบายว่าในแง่ของการที่จะพิจารณาความผิดทางอาญานั้น ตามสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น และ (3) การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะนั้น เรียงลำดับและมีขั้นตอนในการพิจารณาอย่างไร กล่าวคือ อธิบายว่าการเกิดขึ้นของความผิดทางอาญาเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ไม่ได้อธิบายไว้โดยแจ้งชัดว่าในการวินิจฉัยความผิดทางอาญานั้นจะวินิจฉัยเรียงลำดับตามขั้นตอนอย่างไร และไม่มีการยกตัวอย่างโดยแจ้งชัดว่าหากมีข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว การวินิจฉัยความผิดทางอาญาจะเริ่มต้นด้วยข้อพิจารณาอย่างใดก่อน และพิจารณาอย่างใด ๆ ถัด ๆ มา เพียงแต่อธิบายว่าจะเป็นความผิดอาญาก็ต่อเมื่อสาระสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ (1) องค์ประกอบทางด้านกฎหมาย (2) องค์ประกอบทางการกระทำ และ (3) องค์ประกอบทางด้านจิตใจ ครบถ้วนแล้วจึงจะต้องรับผิดรับโทษทางอาญา

2.1.4 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย

ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาไว้ว่า “การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา เพื่อที่จะทราบว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญาหรือไม่เราจะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ (1) จะต้องได้มีการกระทำตามความหมายของกฎหมาย (2) ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าการกระทำจะเป็นความผิดสำเร็จต้องเกิดผลจากการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) การกระทำนั้นเท่าที่แสดงออกมาภายนอกมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด 4. ผู้กระทำได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ดังจะได้อธิบายหัวข้อทั้ง 4 เป็นส่วน ๆ ไปตามลำดับ”[9] ในการพิจารณาหากครบถ้วนทุกหัวข้อดังกล่าวแล้วการกระทำที่พิจารณาก็จะเป็นความผิดอาญา ซึ่งผู้กระทำต้องรับผิดรับโทษทางอาญา

[9] หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 50.

2.1.5 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อธิบายว่า การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาต้องนำเอาโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาวินิจฉัย ซึ่งมี 3 ส่วน คือ (1) การครบองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนด (2) ความผิดกฎหมาย และ (3) ความชั่วร้ายหรือความชั่ว[10] แนวความคิดของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร เห็นว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายในระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) ที่สมบูรณ์ที่สุด และประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสำหรับประเทศไทยจึงถูกต้องและเป็นผลดีกับประเทศไทยมากที่สุด

2.1.6 แนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้อธิบายไว้โดยชัดแจ้งว่าในลำดับขั้นตอนของการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา ซึ่งการเรียงลำดับขั้นตอนโดย ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ดังนี้ “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อ (1) การกระทำครบ “องค์ประกอบ” ที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งมีสาระสำคัญ หรือข้อพจารณา 4 ประการ คือ (1.1) มีการกระทำ (1.2) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอกของความผิดในเรื่องนั้น ๆ (1.3) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายในของความผิดในเรื่องนั้น ๆ และ (1.4) ผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (2) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ (3) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ”[11] และได้อธิบายโดย ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ดังนี้ “หากจะแยกขั้นตอนการวินิจฉัยทั้ง 3 ประการให้เห็นชัดเจนเป็น 6 ขั้นตอนก็จะพิจารณาได้ง่ายขึ้น คือ (1) มีการกระทำ (2) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (4) มีเจตนา หรือประมาท (5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือเหตุยกเว้นความผิด (6) ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ”[12] จะเห็นได้ว่าการอธิบายการวินิจฉัยความรับ

---

[10] คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 125-127.

[11] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 เล่ม 1*, 98-104.

[12] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 21.

ผิดทางอาญาดังกล่าวมีประเด็นกฎหมายที่ต้องนำพิจารณาใกล้เคียงกัน แต่มีลำดับขั้นตอนในการพิจารณาต่างกัน

เมื่อได้แนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยตามหัวข้อที่ 2 นี้แล้ว ผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์เอกสารทำการวิจัยในเชิงคุณภาพ และจะนำรายละเอียดซึ่งก็คือเนื้อหาของหลักกฎหมายในแต่ละเรื่องที่ใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา โดยเรียงลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ เป็นหลักและสอดแทรกการอธิบายของนักกฎหมายอาญาท่านอื่นเพื่อให้เห็นถึงเนื้อหาและรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักกฎหมายทุกเรื่องที่นำมาอธิบายมา การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยว่ามีเนื้อหาสาระอย่างไรในหัวข้อที่ 3 และผู้วิจัยจะอธิบายปัญหาการพิจารณาความรับผิดอาญาที่มีความเห็นต่างกันในลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยว่ามีปัญหาอย่างไร หรือไม่ และจะสอดแทรกความเห็นของผู้วิจัยเองเข้าไปด้วยในหัวข้อที่ 3 และในลำดับสุดท้ายจะกล่าวถึงบทสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในหัวข้อที่ 4 ต่อไป

3. ปัญหาแนวความคิดของขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของนักกฎหมายอาญาไทย

การวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยมีข้อพิจารณาว่าหากขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยที่มีความแตกต่างกันนั้นทำให้ผลในทางกฎหมายนั้นเกิดปัญหาขึ้นมา หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำการอธิบายการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในประเทศไทยตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เพราะผู้วิจัยเห็นว่าแนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยทั้ง 4 ท่านนี้มีแนวความคิดที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอาญาของประเทศไทย และจะอธิบายถึงสาเหตุที่ไม่ได้นำแนวความคิดของ ศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร ที่ให้นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย และแนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยท่านอื่นที่ให้นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ ว่าเป็นเพราะด้วยสาเหตุใด

3.1ปัญหาการพิจารณาความรับผิดทางอาญาที่มีความเห็นต่างกันในลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย

การวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยผู้วิจัยไม่ได้นำเอาแนวความคิดในเรื่องนี้ของ ศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร มาเปรียบเทียบกับลำดับขั้นตอนในการอธิบายการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยกับนักกฎหมายอาญาท่านอื่น เพราะเห็นว่าแนวความคิดของศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร ในความเห็นของผู้วิจัยนั้น เห็นว่าเข้มงวดเกินไปและไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอาญาไทย ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้ คือ

ศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร อ้างว่า ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้เขียนบทความกฎหมายอาญาเรื่องหนึ่งขึ้นในปี พ.ศ. 2483[13] อ้างโครงสร้างของความผิดอาญา (Verbrechensaufbau) ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และได้กล่าวว่า ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย สำเร็จการศึกษาจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการยกร่างประมวลกฎหมายอาญา ซึ่ง ณ ขณะที่ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย เขียนบทความกฎหมายอาญาดังกล่าวประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันนั้นยังไม่ได้มีผลบังคับใช้ แต่เมื่อประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้มีผลบังคับใช้แล้ว ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้เมื่อปี พ.ศ. 2500[14] ว่า “การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา เพื่อที่จะทราบว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญา หรือไม่เราจะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ (1) จะต้องได้มีการกระทำตามความหมายของกฎหมาย (2) ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าการกระทำจะเป็นความผิดสำเร็จต้องเกิดผลจากการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) การกระทำนั้นเท่าที่แสดงออกมาภายนอกมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด (4) ผู้กระทำได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท”[15]

ดังนี้การวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ตามความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ควรจะต้องยึดตามคำอธิบายที่ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้ประกาศใช้แล้ว หรือในความเห็นสุดท้ายที่ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความเห็นไว้ คือในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งก็คือไม่ใช่การนำเอาโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์

---

[13] เรื่องเดียวกัน, 123.

[14] ดู คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ในหนังสือ หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556). คำนำลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2500 จึงเป็นความเห็นสุดท้ายที่ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย เกี่ยวกับการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย

[15] หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, 50.

สาธารณรัฐเยอรมนีมาวินิจฉัยความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาไทยโดยเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมาย เพราะการอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาในความเห็นสุดท้ายและประมวลกฎหมายอาญาประกาศใช้แล้ว ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ไม่ได้นำเอาการอธิบายการวินิจฉัยความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาไทยเหมือนอย่างเช่นที่ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร ได้อธิบายไว้ คือ เหตุนี้ในการวินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็น “ความผิดอาญา” (Verbrechen) หรือไม่ จะต้องวินิจฉัยโดยเรียงลำดับดังนี้ คือ (1) เป็นการกระทำที่มี “การครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ” หรือไม่ (2) เป็นการกระทำที่มี “ความผิดกฎหมาย” หรือไม่ และ (3) เป็นการกระทำที่มี “ความชั่ว” หรือไม่ ฉะนั้น หากวินิจฉัยแล้วว่าการกระทำใดไม่เป็น “การกระทำที่เป็นการครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ” แล้ว กรณีก็ไม่ต้องพิจารณาต่อไปถึงสาระสำคัญประการที่ 2 และข้อสาระสำคัญประการที่ 3 เพราะเป็นการไม่จำเป็นและฟุ่มเฟือยที่จะกระทำต่อไปเช่นนั้น[16] จะเห็นได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย อธิบายลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาไทยไว้ 4 ขั้นตอน ส่วน ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อธิบายไว้เพียง 3 ขั้นตอน และเป็นหลักกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทั้งสิ้น

เหตุผลประการต่อมาที่นำมาประกอบการให้เหตุผลว่าไม่ควรนำโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยอย่างเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมายโดยไม่คำนึงแนวความคิดตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือหลักกฎหมายอาญาอื่น ๆ เพราะตามประมวลกฎหมายอาญาไทยเองก็ได้นำเอาหลักกฎหมายคอมมอนลอว์มาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในประมวลกฎหมายอาญาไทยไว้ในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60[17] บัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษหนักขึ้น เพราะฐานะของบุคคล หรือเพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับบุคคลที่ได้รับผลร้าย มิให้นำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้น” ดังนี้เมื่อกฎหมายอาญาไทยได้รับอิทธิพลจากหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในเรื่องการกระทำโดยพลาด หรือหลักเจตนาโดยผลของกฎหมาย

---

[16] คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 130.

[17] หลักเจตนาโดยผลของกฎหมาย หรือหลักเจตนาโอนเป็นแนวความคิดตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ในส่วนของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) ไม่มีบทบัญญัติเรื่องนี้ ถือว่าผลเกิดแก่บุคคลที่สาม ผู้กระทำอาจต้องรับผิดเพียงฐานประมาทเท่านั้น ดูตัวอย่างจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในบันทึกท้ายฎีกาที่ 917/2530 (คำพิพากษาศาลฎีกาโดยบริการสวัสดิการศาล ฎีกา เล่มที่ 4 หน้า 116, 122 และ 123) และดู คณิต ณ นคร, “ปัญหาการกระทำโดยพลาด,” *วารสารอัยการ* 43 (กรกฎาคม 2524), 47-50. และดู เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิ่งจำกัด, 2562), 300.

หรือหลักเจตนาโอนมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าก็ต้องนำเอานิติวิธีของหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในเรื่องนี้มาใช้ แต่ต้องนำมาใช้โดยไม่ขัดกับหลักกฎหมายอาญาไทยด้วย เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยจะยึดตามหลักกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอย่างเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมายไม่ได้ และถ้อยคำในกฎหมายอาญาไทยก็ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างเดียวกันเหมือนกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทั้งหมด

เหตุผลในประการสุดท้ายในความเห็นทางกฎหมายตามโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรื่องเหตุยกเว้นโทษนอกโครงสร้างของความผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกันกับประมวลกฎหหมายอาญามาตรา 71 “ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 นั้น ถ้าเป็นการกระทำที่สามีกระทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามี ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ” เมื่อนำมาประกอบกับ ประมวลกฎหหมายอาญามาตรา 62 วรรคแรก “ข้อเท็จจริงใด ถ้ามีอยู่จริงจะทำให้การกระทำไม่เป็นความผิด หรือทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษน้อยลง แม้ข้อเท็จจริงนั้นจะไม่มีอยู่จริง แต่ผู้กระทำสำคัญผิดว่ามีอยู่จริง ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิด หรือได้รับยกเว้นโทษ หรือได้รับโทษน้อยลง แล้วแต่กรณี” เช่น นาย ก. สามี นาง ข. ลักทรัพย์ของ นาย ค. โดย นาย ก. เข้าใจผิดว่าทรัพย์ดังกล่าวเป็นของ นาง ข. ภริยาตน ซึ่งความรับผิดทางอาญาของนาย ก. เมื่อนำประมวลกฎหหมายอาญามาตรา 62 วรรคแรก มาประกอบกับประมวลกฎหหมายอาญามาตรา 71 นาย ก. จะได้เหตุยกเว้นโทษเพราะ นาย ก. สำคัญผิดว่าการที่ นาย ก. ได้ลักทรัพย์ของนาย ค. นั้น ตามความเข้าใจของ นาย ก. นั้นเข้าใจว่าเป็นทรัพย์ของ นาง ข. ภริยาของนาย ก. จะทำนาย ก. ได้รับยกเว้นโทษ แม้ข้อเท็จจริงที่ทรัพย์ที่ นาย ก. ลักไปนั้นจะไม่ใช่ทรัพย์ของ นาง ข. ภริยาตนก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาตามโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การที่ นาย ก. ลักทรัพย์ตามตัวอย่างการลักทรัพย์ของสามีภริยาที่เป็นเหตุยกเว้นโทษนอกโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หากสำคัญผิดจะไม่ได้ยกเว้นโทษเหมือนผลในทางกฎหมายตามกฎหมายอาญาไทย กล่าวคือ ถ้าตามกฎหมายอาญาไทยได้เหตุยกเว้นโทษ แต่ถ้าตามกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่ได้เหตุยกเว้นโทษนี้ เหตุผลนี้ยืนยันการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยไม่สามารถนำเอาโครงสร้างของความผิดอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ในการพิจารณาได้อย่างเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมาย เพราะการบัญญัติกฎหมายอาญาไทยก็ไม่ได้สอดคล้อง หรือเหมือนกับกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเสียทั้งหมด จึงจะเห็นได้ว่าในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยจะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป และจะต้องนำหลักกฎหมายที่เห็นว่ายุติธรรมที่สุด ไม่ว่าแหล่งที่มาของกฎหมายจะมาจากที่ใดก็ตาม เพราะการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยก็มีแบบฉบับของ

ตัวเอง ซึ่งมาจากที่ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่รับอิทธิพลทางกฎหมายมาจากประเทศอื่น ๆ ในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) หรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ก็ตาม

การวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ผู้วิจัยไม่ได้นำเอาแนวความคิดในเรื่องนี้ของศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ ซึ่งหากอ้างอิงตามการอธิบายของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ จะได้ว่า “การกระทำความผิดต้องประกอบพร้อมด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น และ (3) การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ”[18] เฉพาะในส่วนการนำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นหลักในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย โดยผู้วิจัยเห็นว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยเนื่องจากรับอิทธิพลหลักกฎหมายมาทั้งหลักกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) และหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ดังที่ได้อธิบายมาก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้นโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยก็จะต้องมีหลักแนวความคิดทางกฎหมายที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง โดยจะคำนึงเพียงลำพังตามหลักกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) และหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

การการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ผู้วิจัยเห็นว่าแนวความคิดของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ มีความสอดคล้องกับกฎหมายอาญาไทย สำหรับศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ เฉพาะในส่วนที่ให้พิจารณาองค์ประกอบภายใน คือ เจตนา หรือประมาท ก่อนการพิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวก็มีข้อที่เห็นต่างกันในขั้นตอนที่จะทำให้เกิดปัญหาในการการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยอยู่บ้าง ดังนี้

[18] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 32.

3.1.1 การอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาโดยศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย

ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาไว้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2500[19] ว่า “การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา เพื่อที่จะทราบว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญา หรือไม่ เราจะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ (1) จะต้องได้มีการกระทำตามความหมายของกฎหมาย (2) ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าการกระทำจะเป็นความผิดสำเร็จต้องเกิดผลจากการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) การกระทำนั้นเท่าที่แสดงออกมาภายนอกมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด (4) ผู้กระทำได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท”[20] ในหนังสือ “กฎหมายอาญาภาค 1” ของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2500 ในบทที่ 6 ของหนังสือดังกล่าว ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายเรียงตามลำดับตาม 4 หัวข้อที่ได้กล่าวข้างต้นจึงจะเห็นได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้เสนอลำดับขั้นตอนในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาซึ่งปรากฏเป็นครั้งแรกหลังจากที่ประมวลกฎหมายอาญาไทยมีผลบังคับใช้ ดังนี้ถ้าพิจารณาเป็นโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยก็จะประกอบไปด้วยข้อพิจารณา 4 ประการเรียงตามลำดับ คือ (1) การกระทำของผู้กระทำต้องมีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา (2) การกระทำของผู้กระทำต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) ผู้กระทำต้องกระทำครบองค์ประกอบทางกฎหมายอาญาที่บัญญัติเป็นความผิด และ (4) ผู้กระทำได้กระทำครบองค์ประกอบภายในของกฎหมาย คือ กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ถ้าพิจารณาในเบื้องต้นจะเห็นว่าศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ไม่ได้อธิบายถึง (1) อำนาจกระทำ หรือกฎหมายยกเว้นความผิด และ (2) กฎหมายยกเว้นโทษ ไว้ในบทที่ 6 ในหัวข้อ “การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา” แต่ก็ไปปรากฏอยู่ในบทที่ 12 “เหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจทำได้” ซึ่งมีถ้อยคำที่เกี่ยวของกับการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญาตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย คือ “เมื่อปรากฏว่าบุคคลได้กระทำการอันประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติอื่นบัญญัติเป็นความผิดแล้ว ยังไม่ถือว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดเสมอไปเพราะอาจมีกฎหมายอื่นให้อำนาจกระทำได้ ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกันและมีฐานะเสมอกัน” ซึ่งจะเห็นได้ว่าต้องนำหลักกฎหมายในเรื่องเหตุที่ทำให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำนี้เข้าไปประกอบ

---

[19] ดู คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ในหนังสือ หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556). คำนำลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2500 จึงเป็นความเห็นที่ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย อธิบายเกี่ยวกับการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยภายหลังที่ประมวลกฎหมายอาญาไทยได้ประกาศมีผลบังคับใช้แล้ว

[20] หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, 50.

ในการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาไทยด้วย และ บทที่ 13 ได้มีการกล่าวถึง “เหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษสำหรับการกระทำ” ดังนี้จึงอนุมานได้ว่าสามารถนำเอาหลักกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจกระทำ และหลักกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายยกเว้นโทษเข้าไปประกอบในการการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายไทยได้ ซึ่งความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ในเรื่องนี้ส่งผลไปยังการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

3.1.2 การอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาโดยศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์

ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายไว้ในคำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ไว้เมื่อ 20 สิงหาคม 2525[21] ว่า “การกระทำความผิดต้องประกอบพร้อมด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น และ 3. การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ”[22] ในหนังสือ “กฎหมายอาญาภาค 1” ของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2525 ลักษณะที่ 3 สาระสำคัญของความผิด ซึ่งประกอบไปด้วย หมวด 1 สาระสำคัญทางกฎหมาย หมวด 2 สาระสำคัญทางการกระทำ และหมวด 3 สาระสำคัญทางจิตใจ ส่วนลักษณะ 8 เหตุยกเว้นความผิด ประกอบไปด้วย หมวด 1 การกระทำไม่เป็นความผิด หมวด 2 เหตุยกเว้นโทษ และหมวด 3 เหตุลดหย่อนความรับผิด หากจะพิจารณาจากภาพรวมของการอธิบายจะอนุมานได้ว่า ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายเพียงว่าการเริ่มต้นของความผิดเรียงลำดับเริ่มต้นด้วย (1) ความคิดทบทวนที่จะกระทำ (2) ความตกลงใจ (3) การตระเตรียม และ (4) การลงมือจนกระทั่งการกระทำสำเร็จเป็นความผิด[23] ซึ่งพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดจะมีขั้นตอนในการกระทำความผิดอย่างไร แต่ไม่ได้อธิบายว่าในแง่ของการที่จะพิจารณาความผิดทางอาญานั้น ตามสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น และ (3) การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ

---

[21] ดู คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ในหนังสือ จิตติ ติงศภัทิย์, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 11 (นนทบุรี: บริษัทศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, 2555). คำนำลงวันที่ 20 สิงหาคม 2525 จึงเป็นความเห็นที่ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายเกี่ยวกับการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยภายหลังที่ประมวลกฎหมายอาญาไทยได้ประกาศมีผลบังคับใช้แล้ว

[22] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 32.

[23] เรื่องเดียวกัน, 315-316.

นั้น เรียงลำดับและมีขั้นตอนในการพิจารณาอย่างไร กล่าวคือ อธิบายว่าการเกิดขึ้นของความผิดทางอาญาเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ไม่ได้อธิบายไว้โดยแจ้งชัดว่าในการวินิจฉัยความผิดทางอาญานั้นจะวินิจฉัยเรียงลำดับตามขั้นตอนอย่างไร และไม่มีการยกตัวอย่างโดยแจ้งชัดว่าหากมีข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว การวินิจฉัยความผิดทางอาญาจะเริ่มต้นด้วยข้อพิจารณาอย่างใดก่อน และพิจารณาอย่างใด ๆ ถัด ๆ มา เพียงแต่อธิบายว่าจะเป็นความผิดอาญาก็ต่อเมื่อสาระสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ (1) องค์ประกอบทางด้านกฎหมาย (2) องค์ประกอบทางการกระทำ และ (3) องค์ประกอบทางด้านจิตใจ ครบถ้วนแล้วจึงจะต้องรับผิดรับโทษทางอาญา แต่ก็มีส่วนที่ ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายไว้ว่า "ในการวินิจฉัยผลที่บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาจึงต้องแยกปัญหาออกเป็นสองตอน ตอนแรกวินิจฉัยว่าบุคคลได้กระทำการนั้นโดยเจตนา หรือประมาทหรือไม่ ถ้าไม่มีเจตนา หรือไม่ประมาทแล้วแต่กรณี ปัญหาก็ยุติ แม้ผลจะเกิดจากการกระทำของเขา เขาก็ไม่ต้องรับผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าไม่ต้องมีเจตนาก็มีความผิด ถ้าเขาได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ในกรณีนี้ต้องมีเจตนา หรือประมาท จึงจะวินิจฉัยปัญหาต่อไปว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขาหรือไม่"[24] ดังนี้ จึงพิจารณาได้ว่าการพิจารณาองค์ประกอบภายใน คือ เจตนา หรือประมาท ต้องพิจารณาก่อนหลักกฎหมายความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งความเห็นของศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ในเรื่องนี้ส่งผลไปยังการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยของ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์

3.1.3 การอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาโดยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์

ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้อธิบายไว้ในคำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1 ว่า "บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อ (1) การกระทำครบ "องค์ประกอบ" ที่กฎหมายบัญญัติซึ่งมีสาระสำคัญหรือข้อพิจารณา 4 ประการ คือ (1.1) มีการกระทำ (1.2) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอกของความผิดในเรื่องนั้น ๆ (1.3) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายในของความผิดในเรื่องนั้น ๆ และ (1.4) ผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (2) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ (3) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ"[25] โครงสร้างความรับผิดในทางอาญา 3 ข้อ นี้ต้องประกอบกัน จนกลายมาเป็นบทสรุป 6 ขั้นตอน ในการพิจารณาความรับผิดทางอาญา และได้ใช้คำว่า "โครงสร้างความรับผิดในทางอาญา" มาเป็นการอธิบาย "การพิจารณา

[24] เรื่องเดียวกัน, 152-153.

[25] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 เล่ม 1*, 98-104.

ความรับผิดทางอาญาไทย" ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้อธิบายพร้อมยกตัวอย่างเรียงลำดับเป็นขั้นเป็นตอนอย่างละเอียด ซึ่งตำแหน่งของหลักในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลก็ให้เหตุผลไว้ชัดเจนว่าทำไมต้องอยู่ในลำดับการพิจารณาในลำดับที่ 4 ไม่เหมือนอย่างเช่นที่ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่าอยู่ในลำดับที่ 2 ดังนี้ "ศาสตราจารย์ดร. หยุด แสงอุทัย ยกตัวอย่างดังนี้ เด็กวิ่งตัดหน้ารถยนต์ที่กำลังแล่นอยู่ด้วยความเร็วตามปกติ คนขับรถยนต์หยุดไม่ทันจึงทับเด็กตาย กรณีนี้ผู้ขับรถยนต์ไม่ได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท และเป็นกรณีอุปัทวเหตุ ซึ่งไม่เป็นความผิด"[26] และอ้างศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายไว้เช่นเดียวกันดังนี้ "ในการวินิจฉัยผลที่บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาจึงต้องแยกปัญหาออกเป็นสองตอน ตอนแรกวินิจฉัยว่าบุคคลได้กระทำการนั้นโดยเจตนา หรือประมาท หรือไม่ ถ้าไม่มีเจตนา หรือไม่ประมาทแล้วแต่กรณี ปัญหาก็ยุติ แม้ผลจะเกิดจากการกระทำของเขา เขาก็ไม่ต้องรับผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าไม่ต้องมีเจตนาก็มีความผิด ถ้าเขาได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ในกรณีนี้ต้องมีเจตนา หรือประมาท จึงจะวินิจฉัยปัญหาต่อไปว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่"[27] เมื่อการอธิบายถึงตำแหน่งของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำที่อยู่ในขั้นตอนของโครงสร้างความรับผิดทางอาญาแตกต่างกันนั้น งานวิจัยนี้จะได้อธิบายถึงผลในทางกฎหมาย หรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในตอนสุดท้ายของหัวข้อที่ 3 นี้

3.1.4 การอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาโดยศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้อธิบายไว้ในคำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไปว่า "เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น เช่น นายแดงยิงนายดำ มิใช่จะวินิจฉัยว่านายแดงรับผิดทางอาญาเลย แต่ต้องพิจารณาไปตามลำดับขั้นตอนในการพิจารณาความรับผิดอาญาของบุคคลนั้นไปตามลำดับ 3 ประการคือ (1) องค์ประกอบ (2) อำนาจกระทำ และ (3) เหตุยกเว้นโทษ"[28] และ "หากจะแยกขั้นตอนการวินิจฉัยทั้ง 3 ประการให้เห็นชัดเจนเป็น 6 ขั้นตอน ก็จะพิจารณาได้ง่ายขึ้นคือ (1) มีการกระทำ (2) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (4) มีเจตนา หรือประมาท (5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือเหตุยกเว้นความผิด (6) ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ"[29] ตามที่กล่าวมาแล้วในการอธิบายการพิจารณา

---

[26] หยุด แสงอุทัย, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), 137.

[27] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 152-153.

[28] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 18-19.

[29] เรื่องเดียวกัน, 21.

ความรับผิดทางอาญาโดย ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย แม้ในหัวข้อบทที่ 6 “การวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา” ในหนังสือกฎหมายอาญาภาค 1 ของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย จะประกอบไปด้วยการเรียงลำดับขั้นตอนจะมีประเด็นทางกฎหมายเพียง 4 ขั้นตอน เมื่อเทียบกับการอธิบายของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ คือ (1) มีการกระทำ (2) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (4) มีเจตนาหรือประมาท ซึ่งเป็นการอธิบายในลักษณะเดียวกัน ส่วนในการอธิบายการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญาของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ จะเพิ่มประเด็นทางกฎหมายไปอีก 2 ขั้นตอน คือ นำเอา (1) อำนาจกระทำ หรือเหตุยกเว้นความผิด และ (2) เหตุยกเว้นโทษ มาเพิ่มในการวินิจฉัยการกระทำความผิดอาญา ผู้วิจัยเห็นว่าหากจะกล่าวได้ว่าโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย และของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เป็นอย่างเดียวกัน อีกเหตุผลหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไปของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้นำเอาเค้าโครงการอธิบายของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย มาใช้ในแบบอย่างเดียวกัน จึงเห็นได้ว่าความเห็นในทางกฎหมายอาญาของ ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้รับอิทธิพลมาจากความเห็นในทางกฎหมายอาญาของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย นั่นเอง

การพิจารณาความรับผิดทางอาญาที่พอจะอนุมานได้ว่าเป็นการพิจารณาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยที่ได้อธิบายโดย ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ลำดับของขั้นตอนในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยมีความแตกต่างกันในตำแหน่งของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ในการพิจารณาทั้ง 6 ขั้นตอน ตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เห็นว่าอยู่ในขั้นตอนที่ 2 คือ เมื่อพิจารณาขั้นตอนที่ 1 เรื่องมีการกระทำตามความหมายของกฎหมายแล้ว ก็ต้องพิจารณาขั้นตอนที่ 2 ต่อกันเลยในเรื่องหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล[30] ส่วนความเห็นของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ เห็นว่าตำแหน่งของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลต้องอยู่ในลำดับหลังจากที่ได้มีการพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบภายใน คือ พิจารณาว่าผู้กระทำมีเจตนา หรือประมาท หรือไม่เสียก่อน จึงจะพิจารณาต่อไปผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่ คือ พิจารณา

[30] ผู้วิจัยมีความเห็นว่าตามความเห็นนี้ เห็นว่าเรื่องการพิจารณาการมีการกระทำ หรือไม่ และการพิจารณาการมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาต่อเนื่องกัน และต้องพิจารณาให้เสร็จสิ้นกระบวนความไปในคราวเดียวกัน

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในลำดับถัดมา[31] ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ จึงได้วางขั้นตอนของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลไว้ในลำดับขั้นตอนที่ 4 ซึ่งจะต้องพิจารณาภายหลังจากได้พิจารณาองค์ประกอบภายใน คือ พิจารณาว่า (1) มีการกระทำของผู้กระทำการ (2) การกระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่ (3) กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาท ในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่เสียก่อน จึงจะพิจารณาต่อไปในขั้นตอนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นจากกระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ แล้วจึงไปพิจารณาต่อในขั้นตอนที่ 5 และ 6 คือ ในเรื่องไม่มีอำนาจกระทำ หรือเหตุยกเว้นความผิดและไม่มีเหตุยกเว้นโทษตามลำดับ ซึ่งในขั้นตอนที่ 5 และ 6 นี้มีความเห็นเหมือนกัน ในความเห็นของผู้วิจัยแม้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจะอยู่ในลำดับขั้นตอนที่แตกต่างกัน คือ ไม่ว่าจะอยู่ในลำดับขั้นตอนที่ 2 หรือในลำดับขั้นตอนที่ 4 แต่ผลในทางกฎหมายหากการกระทำของผู้กระทำไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจะทำให้การกระทำของผู้กระทำไม่เป็นความผิดและไม่ต้องรับโทษเหมือนกัน เช่น นาย ก. ไม่มีเจตนาฆ่า นาย ข. แต่นาย ก. ขับรถยนต์ด้วยความเร็วสูงกระทำไปโดยประมาท ทั้งนี้ นาย ข. วิ่งตัดหน้ารถยนต์ของนาย ก. ในระยะกระชั้นชิดทำให้ นาย ก. หยุดรถไม่ทันรถยนต์ของ นาย ก. ชน นาย ข. ทำให้ นาย ข. ถึงแก่ความตาย หากพิจารณาตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ในความรับผิดทางอาญาของ นาย ก. ซึ่งต้องพิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในลำดับขั้นตอนที่ 2 โดยจะต้องพิจารณาในขั้นตอนที่ 1 เสียก่อนว่า นาย ก. มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา หรือไม่ แล้วจึงพิจารณาในขั้นตอนที่ 2 ว่า ความตายของ นาย ข. นั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ ดังนี้ความรับผิดทางอาญาของ นาย ก. ตามความเห็นนี้ คือ ข้อพิจารณาขั้นตอนที่ 1 นาย ก. มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญาเพราะ นาย ก. เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการขับรถยนต์ แต่เมื่อพิจารณาในขั้นตอนที่ 2 ตามหลักผลโดยตรง ซึ่งวางหลักว่า “ถ้าไม่มีการกระทำผลก็ยังเกิด จะถือว่าผลเกิดจากการกระทำนั้นไม่ได้” ถ้า นาย ก. ไม่ประมาทขับรถยนต์ด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนดและใช้ความระมัดระวังแล้ว นาย ข. วิ่งตัดหน้ารถยนต์ของ นาย ก. ในระยะกระชั้น

---

[31] ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายไว้ดังนี้ “ในการวินิจฉัยผลที่บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาจึงต้องแยกปัญหาออกเป็นสองตอน ตอนแรกวินิจฉัยว่าบุคคลได้กระทำการนั้นโดยเจตนา หรือประมาท หรือไม่ ถ้าไม่มีเจตนาหรือไม่ประมาทแล้วแต่กรณี ปัญหาก็ยุติ แม้ผลจะเกิดจากการกระทำของเขา เขาก็ไม่ต้องรับผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าไม่ต้องมีเจตนาก็มีความผิด ถ้าเขาได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ในกรณีนี้ต้องมีเจตนาหรือประมาท จึงจะวินิจฉัยปัญหาต่อไปว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่ ดู จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 152-153.

ชิดเช่นนี้ นาย ข. ก็จะถึงแก่ความตายอยู่ดี ดังนี้ผลในความตายของ นาย ข. ไม่สัมพันธ์กับการกระทำของ นาย ก. ที่ นาย ก. ขับรถยนต์โดยประมาท นาย ก. จึงไม่ต้องรับผิดทางอาญาต่อความตายของ นาย ข. แต่หากพิจารณาตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ซึ่งหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอยู่ในขั้นตอนหลังจากที่ได้พิจารณาองค์ประกอบภายใน คือ ข้อพิจารณาในเรื่องเจตนา หรือประมาท และตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจึงอยู่ในขั้นตอนที่ 4 โดยจะต้องพิจารณาเรียงตามลำดับ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 มีการกระทำของผู้กระทำการ ขั้นตอนที่ 2 การกระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่ ขั้นตอนที่ 3 ผู้กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท หรือไม่เสียก่อน จึงจะพิจารณาต่อไปในขั้นตอนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นจากกระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ ตามความเห็นนี้ คือ ข้อพิจารณาขั้นตอนที่ 1 นาย ก. มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญาเพราะ นาย ก. เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการขับรถยนต์ ขั้นตอนที่ 2 การกระทำของ นาย ก.มีประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 บัญญัติเป็นความผิดไว้ในประมาทจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ขั้นตอนที่ 3 นาย ก. ประมาทในการขับรถเร็ว และขั้นตอนที่ 4 ข้อพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเป็นอย่างเดียวกับความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ คือ ตามหลักผลโดยตรง ซึ่งวางหลักว่า “ถ้าไม่มีการกระทำผลก็ยังเกิด จะถือว่าผลเกิดจากการกระทำนั้นไม่ได้” ถ้า นาย ก. ไม่ประมาทขับรถยนต์ด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนดและใช้ความระมัดระวังแล้ว นาย ข. วิ่งตัดหน้ารถยนต์ของ นาย ก. ในระยะกระชั้นชิดเช่นนี้ นาย ข. ก็จะถึงแก่ความตายอยู่ดี ดังนี้ ผลในความตายของ นาย ข. ไม่สัมพันธ์กับการกระทำของ นาย ก. ที่ นาย ก. ขับรถยนต์โดยประมาท นาย ก. จึงไม่ต้องรับผิดทางอาญาต่อความตายของ นาย ข. เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลในทางกฎหมายตามตัวอย่างของทั้ง 2 ความเห็นนี้ ผลในทางกฎหมาย นาย ก. ไม่ต้องรับผิดทางอาญาต่อความตายของ นาย ข. เหมือนกัน

ความเห็นที่แตกต่างกันนี้จึงไม่มีปัญหาในทางผลของกฎหมาย แต่ในความเห็นของผู้วิจัยนั้นแม้ความเห็นที่แตกต่างกันนี้จะไม่มีปัญหาในทางผลของกฎหมาย แต่จะเกิดในปัญหาในลำดับขั้นตอนในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

3.1.5 ความเห็นของผู้วิจัยต่อการอธิบายขั้นตอนการพิจารณาความรับผิดทาง อาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย

การพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยประกอบไปด้วย ความเห็นที่ 1 ซึ่งเป็นความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ขั้นตอนการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยมีด้วยกัน 6 ขั้นตอน คือ (1) มีการกระทำ (2) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (4) มีเจตนา หรือประมาท (5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือเหตุยกเว้นความผิด (6) ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ"[32] ความเห็นที่ 2 ซึ่งเป็นความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ที่ได้นำเอาความเห็นของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ เห็นว่าตำแหน่งของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลต้องอยู่ในลำดับหลังจากที่ได้มีการพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบภายใน คือ พิจารณาว่าผู้กระทำมีเจตนา หรือประมาท หรือไม่เสียก่อน จึงจะพิจารณาต่อไปผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่ คือ พิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในลำดับถัดมาต่อจากการพิจารณาเจตนา หรือประมาท[33] ดังนี้ ขั้นตอนการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยมีด้วยกัน 6 ขั้นตอน คือ (1) มีการกระทำ (2) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (3) มีเจตนา หรือประมาท (4) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือไม่มีเหตุยกเว้นความผิด (6) ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ ซึ่งมีความแตกต่างกันในตำแหน่งของข้อพิจารณาตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในความเห็นเกี่ยวกับตำแหน่งของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ข้อพิจารณานี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับความเห็นที่ว่าหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น ต้องพิจารณาหลังจากที่ได้พิจารณาองค์ประกอบภายใน หรือพิจารณาเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้กระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทเสียก่อน ด้วยเหตุผลประการที่ 1 คือ

---

[32] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 21.

[33] ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายไว้ดังนี้ "ในการวินิจฉัยผลที่บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาจึงต้องแยกปัญหาออกเป็นสองตอน ตอนแรกวินิจฉัยว่าบุคคลได้กระทำการนั้นโดยเจตนา หรือประมาท หรือไม่ ถ้าไม่มีเจตนาหรือไม่ประมาทแล้วแต่กรณี ปัญหาก็ยุติ แม้ผลจะเกิดจากการกระทำของเขา เขาก็ไม่ต้องรับผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าไม่ต้องมีเจตนาก็มีความผิด ถ้าเขาได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ในกรณีนี้ต้องมีเจตนา หรือประมาท จึงจะวินิจฉัยปัญหาต่อไปว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่ ดู จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 152-153.

ก่อนจะพิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ต้องพิจารณาเสียก่อนว่าฐานความผิดที่ผู้กระทำไปนั้นเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล หากเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล ก็ไม่จำต้องพิจารณาหลักเรื่องหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หากเป็นความผิดอาญาที่ต้องการผลก็จำเป็นต้องพิจาณาปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล[34] การจะพิจารณาว่าความผิดที่ผู้กระทำไปนั้นเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล จะต้องผ่านการพิจารณาขั้นตอนในหัวข้อ (1) มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา (2) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (3) มีเจตนา หรือประมาท ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในประกอบกับฐานความผิดนั้น เสียก่อนจึงจะพิจารณาได้ความผิดที่นำมาพิจารณานั้นเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล หากจะพิจารณาเพียงในขั้นตอนที่ 1 มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญาแล้ว หรือไม่ แล้วจะพิจารณาได้อย่างไรว่าความผิดที่นำมาพิจารณานั้นเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล หากจะพิจารณาว่าเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผลนั่นหมายความว่าได้พิจารณาถึงการกระทำนั้นครบองค์ประกอบความผิดทางด้านกฎหมาย คือ ได้กระทำฝ่าฝืนฐานความผิดนั้น และกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในประกอบกับฐานความผิดนั้นแล้ว จึงจะได้คำตอบว่าความผิดที่ผู้กระทำไปนั้นเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล กล่าวคือ จากการอธิบายของขั้นตอนในการพิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้เอง จะต้องพิจารณา (1) มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา (2) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (3) มีเจตนา หรือประมาท ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในประกอบกับฐานความผิดนั้นจึงจะพิจารณาได้ว่าเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผล หรือความผิดอาญาที่ต้องการผล ซึ่งจะต้องพิจารณาขั้นตอนนี้เสียก่อน ๆ ที่จะไปพิจารณาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

เหตุผลประการที่ 2 คือ ตามการอธิบายของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ ที่ว่า “ในการวินิจฉัยผลที่บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาจึงต้องแยกปัญหาออกเป็นสองตอน ตอนแรกวินิจฉัยว่าบุคคลได้กระทำการนั้นโดยเจตนา หรือประมาท หรือไม่ ถ้าไม่มีเจตนา หรือไม่ประมาทแล้วแต่กรณี ปัญหาก็ยุติ แม้ผลจะเกิดจากการกระทำของเขา เขาก็ไม่ต้องรับผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติชัดแจ้งว่าไม่ต้องมีเจตนาก็มีความผิด ถ้าเขาได้กระทำโดยเจตนา หรือประมาท ในกรณีนี้ต้องมีเจตนา หรือประมาท จึงจะวินิจฉัยปัญหาต่อไปว่า

[34] หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, 59-60; ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 57-72.

ผลที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำโดยเจตนา หรือโดยประมาทของเขา หรือไม่"[35] ดังนี้จึงพิจารณาได้ว่าการพิจารณาองค์ประกอบภายใน คือ เจตนา หรือประมาท ต้องพิจารณาก่อนหลักกฎหมายความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ยิ่งถ้านำไปประกอบกับเหตุผลที่ 1 จะยิ่งได้ความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งถ้าเรียงลำดับดังนี้จะพิจารณาได้ในทุก ๆ กรณี

ความเห็นของผู้วิจัยอีกประการหนึ่งในขั้นตอนการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย เห็นว่าขั้นตอน 6 ขั้นตอนการพิจารณาความรับผิดทางอาญา มีดังนี้ คือ (1) มีการกระทำของผู้กระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา หรือไม่ (2) ผู้กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท หรือไม่ (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่ (4) ผลของการกระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ (5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด หรือไม่ และ (6) ไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ หรือไม่ จะเห็นได้ว่าทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ เนื้อหาของรายละเอียดในหลักกฎหมายเหมือนกับการอธิบายการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยของศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ แต่ต่างกันตรงที่ลำดับของขั้นตอนที่ 2 และขั้นที่ 3 จะสลับกัน โดยความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย เมื่อพิจารณาในขั้นตอนที่ 1 ว่า "ผู้กระทำได้มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญาแล้ว"[36] จะพิจารณาว่า "มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่" นั้น ไปในทันทีไม่ได้ เพราะโดยตัวของมันเองแล้ว กฎหมายที่บัญญัติเป็นความผิดในฐานความผิดตามกฎหมายอาญาไทย ทุกมาตราจะประกอบด้วยองค์ประกอบภายใน คือ เจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท[37] เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 "ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี" ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 290 วรรคแรก "ผู้ใด

---

[35] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 152-153.

[36] ศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้อธิบายไว้ว่า "ที่พิจารณาเจตนา หรือประมาทหลังจากการพิจารณาการกระทำ ทั้ง ๆ ที่เจตนา หรือประมาทนั้นมาก่อนการกระทำก็ตาม แต่ในแง่ภาวะวิสัย (objective) เราต้องพิจารณาการกระทำก่อนจึงจะหยั่งทราบเจตนาได้ ดังนั้น การพิจารณาความผิดอาญาจึงต้องเริ่มจากการกระทำเสมอ" ดู ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, 20.

[37] เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 มาตรา 16 ซึ่งได้ใช้คำว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 นั้นให้ถือเป็นความผิดโดยมีพักต้องคำนึงว่า ผู้กระทำมีเจตนา หรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อ หรือหาไม่" เป็นต้น ดู หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1*, 66.

มิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี" และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 "ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท" ทั้ง 3 มาตรานี้จะเป็นความผิดสำเร็จต่อเมื่อมีผู้อื่นถึงแก่ความตาย ในส่วนองค์ประกอบภายในของมาตรา 288 คือ เจตนา (จะเป็นเจตนาฆ่าโดยประสงค์ต่อผล หรือจะเป็นเจตนาฆ่าโดยเล็งเห็นผล ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรค 2 หรือเจตนาฆ่าแล้วพลาดไป ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ในการรับผิดฐานนี้เพราะทั้ง 3 กรณีนี้อยู่ในกลุ่มการพิจารณาที่ผู้กระทำได้กระทำไปโดยเจตนา) องค์ประกอบภายในของมาตรา 290 คือ เจตนา (แต่จะเป็นเจตนาทำร้ายโดยประสงค์ต่อผล หรือจะเป็นเจตนาทำร้ายโดยเล็งเห็นผล ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรค 2 หรือเจตนาทำร้ายแล้วพลาดไป ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ในการรับผิดฐานนี้เพราะทั้ง 3 กรณีนี้อยู่ในกลุ่มการพิจารณาที่ผู้กระทำได้กระทำไปโดยเจตนา) และองค์ประกอบภายในของมาตรา 291 คือ ประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรค 4 เป็นต้น หากตามข้อเท็จจริงจะใช้ความผิดฐานใดในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยนั้นเท่ากับได้ผ่านการพิจารณาในเรื่ององค์ประกอบภายในมาเสียก่อนแล้วจึงหยิบยกฐานความผิดนั้นมาพิจารณาได้ เช่น ตามข้อเท็จจริงมีผู้อื่นถึงแก่ความตาย จะนำฐานความผิดใดไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 290 หรือ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 ได้ผ่านการพิจารณาว่ามาแล้วว่าผู้กระทำได้เจตนาฆ่าแล้วผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือ ผู้กระทำได้เจตนาทำร้ายแล้วผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือ ผู้กระทำได้กระทำไปโดยประมาทแล้วผู้อื่นถึงแก่ความตาย อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงและตามลำดับขั้นตอนแล้วจะพิจารณาในขั้นตอน "มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่" นั้น ได้ผ่านการพิจารณาขั้นตอน "องค์ประกอบภายใน คือ เจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท" มาก่อนเสมอทุกกรณีจึงจะนำข้อพิจารณาขั้นตอน "มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่" มาพิจารณาต่อไปได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับตามขั้นตอนแล้วจะได้ว่าการเรียงลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยต้องเป็นดังนี้ (1) มีการกระทำของผู้กระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา หรือไม่ (2) ผู้กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท หรือไม่ (3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่ (4) ผลของการกระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ (5) ไม่มีอำนาจ

กระทำ หรือไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด หรือไม่ และ (6) ไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ หรือไม่" ตามที่กล่าวและให้เหตุผลไว้ข้างต้น

การพิจารณาขั้นตอนที่ 1 และ 2 คือ "(1) มีการกระทำของผู้กระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา หรือไม่ และ (2) ผู้กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท หรือไม่" ตามหลักกฎหมายอาญาไทย 2 ขั้นตอนนี้แยกออกจากกันโดยพิจารณาว่าหากผู้กระทำได้กระทำไปโดยรู้สำนึกก็ถือว่า "มีการกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา" หากผู้กระทำรู้สำนึกแล้วกระทำไปโดยเจตนา หรือ ประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทก็ยังจำต้องรับผิดในความผิดบางฐาน อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ถือว่า "ผู้กระทำได้กระทำครบองค์ประกอบภายใน" ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายใน ผู้วิจัยเห็นว่าทั้ง 2 ขั้นตอน มีความต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน การพิจารณาในขั้นตอนที่ 3 "มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่" ซึ่งต้องพิจารณาให้เป็นที่ยุติเสียก่อนว่าองค์ประกอบภายในคือเรื่องอะไร จึงจะนำฐานความผิดนั้นมาปรับบทในการพิจารณาได้

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุป

จากผลการวิจัยในหัวข้อที่ 2 และหัวข้อที่ 3 ได้แนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยที่นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส มาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยเป็นแนวคิดที่ 1 แนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยที่นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยเป็นแนวคิดที่ 2 และแนวความคิดของนักกฎหมายอาญาไทยที่สร้างโครงสร้างความรับผิดทางอาญาขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายอาญาไทยเป็นแนวคิดที่ 3

แนวคิดที่ 1 คือ ความเห็นของ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ จากการวิจัยพบว่าการวินิจฉัยความรับผิดตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยไม่สามารถนำเอาแนวความคิดในเรื่องนี้ของ ศาสตราจารย์ วิจิตร ลุลิตานนท์ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. โกเมน ภัทรภิรมย์ ซึ่งหากอ้างอิงตามการอธิบายของ ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ จะได้ว่า "การกระทำความผิดต้องประกอบพร้อมด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างใดเป็นความผิด (2) ต้องมีการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น

และ (3) การกระทำนั้นต้องประกอบด้วยสภาพทางจิตใจ ซึ่งตามปกติก็ได้แก่เจตนากระทำ เว้นแต่บางกรณีที่ยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ"[38] เฉพาะในส่วนการนำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นหลักในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย โดยผู้วิจัยเห็นว่าการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยเนื่องจากรับอิทธิพลหลักกฎหมายมาทั้งหลักกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) และหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ดังที่ได้อธิบายมาก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้นโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยก็จะต้องมีหลักแนวความคิดทางกฎหมายที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง โดยจะคำนึงเพียงลำพังตามหลักกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil Law) และหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

แนวคิดที่ 2 คือ ความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร ที่ให้นำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้อย่างเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมายในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย จากการวิจัยพบว่าไม่สามารถนำความเห็นของ ศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร ในกรณีนำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาใช้ได้อย่างเข้มงวดทั้งหมดทุกหลักกฎหมายในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ตามที่ให้เหตุผลไว้ในหัวข้อที่ 3.1

แนวคิดที่ 3 คือ ความเห็น ศาสตราจารย์ ดร. หยุดแสงอุทัย และศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เป็นความเห็นฝ่ายที่ 1 และศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ และศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ เป็นฝ่ายที่ 2 ทั้ง 2 ฝ่ายมีความเห็นที่แตกต่างกันในลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย ทำให้เกิดปัญหาในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาอยู่บ้าง ตามการอธิบายในความเห็นของผู้วิจัยในหัวข้อ 3.1.5

4.2 ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยนี้ไม่ได้นำเสนอว่าการอธิบายการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาของนักกฎหมายอาญาไทยท่านใดได้กล่าวอธิบายไว้ไม่ถูกต้อง แต่เป็นเพียงการวิเคราะห์และสังเคราะห์หนังสือตำรากฎหมายอาญาไทยที่ได้อธิบายให้ได้เห็นถึงความชัดเจนของรายละเอียดเนื้อหาของหลักกฎหมายอาญาไทยว่ามีอย่างไร และที่ได้อธิบายให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทย และได้ให้เหตุผลตามความเห็นของผู้วิจัยเอง เป็นการนำเสนอมุมมอง แง่คิด ที่ต่างออกไป แนวความคิดที่ต่างกัน

[38] จิตติ ติงศภัทิย์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, 32.

และการให้เหตุผลที่ต่างกันจะทำให้การศึกษาและพัฒนากฎหมายอาญาไทยให้ดี ๆ ยิ่งขึ้นไป ตามกฎหมายอาญาไทยเองก็ไม่ได้บัญญัติว่า ลำดับขั้นตอนในการการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยนั้นมีขั้นตอนและรายละเอียดว่าอย่างไร และจากการศึกษาค้นคว้าได้ความเห็นในลำดับขั้นตอนในการการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาที่สอดคล้องกับกฎหมายอาญาไทยอยู่ 3 ความเห็น คือ (1) ลำดับขั้นตอนในการการวินิจฉัยเรียงลำดับ ดังนี้ (1.1) มีการกระทำ (1.2) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (1.3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด (1.4) มีเจตนา หรือประมาท (1.5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือไม่มีเหตุยกเว้นความผิด และ (6) ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ (2) ลำดับขั้นตอนในการการวินิจฉัยเรียงลำดับ ดังนี้ (2.1) มีการกระทำ (2.2) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอกของความผิดในเรื่องนั้น ๆ (2.3) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายในของความผิดในเรื่องนั้น ๆ (2.4) ผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (2.5) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ (2.6) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ และ (3) ลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยของผู้วิจัยเสนอให้เรียงลำดับดังนี้ (3.1) มีการกระทำของผู้กระทำตามความหมายของกฎหมายอาญา หรือไม่ (3.2) ผู้กระทำกระทำไปโดยมีเจตนา หรือประมาท หรือกระทำไปโดยไม่เจตนาและไม่ประมาทในความผิดบางฐานที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท หรือไม่ (3.3) มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด หรือไม่ (3.4) ผลของการกระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือไม่ (3.5) ไม่มีอำนาจกระทำ หรือไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด หรือไม่ และ (3.6) ไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ หรือไม่

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้นักกฎหมาย ผู้ศึกษาวิชานิติศาสตร์ บุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษารายละเอียดและลำดับขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยให้ได้อย่างถ่องแท้ เพื่อจะได้วินิจฉัยความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญาไทยได้อย่างถูกต้องต่อไป

References

Kiatkajorn Watchanasawat. *Explanation of Criminal Law Part 1, Volume 1 and Volume 2*. 11th ed. Bangkok: Krung Siam Publishing, 2019. [In thai].

Komen Phattaraphirom. *Explanation of French Law, Teaching Materials for Master's Degree, Faculty of Law, Thammasat University.* Bangkok: Thammasat University, 1981. [In thai].

Kanit Na Nakorn. "Problems of Action by Mistake." *Public Prosecutor Journal* 43 (1981): 47–50. [In thai].

Kanit Na Nakorn. *Criminal Law: Specific Part*. 11th ed. Bangkok: Winyuchon, 2016. [In thai].

Kanit Na Nakorn. *Criminal Law: General Part*. 7th ed. Bangkok: Winyuchon, 2020. [In thai].

Kanit Na Nakorn. *Penal Code: Legal Principles and Basic Understanding*. 12th ed. Bangkok: Winyuchon, 2016. [In thai].

Jitti Tingsapat. *Explanation of Criminal Law Part 1*. 11th ed. Nonthaburi: Petchrung Printing Center, 2012. [In thai].

Thawekiat Meenakanit, and Ronakorn Bunmee. *Explanation of Criminal Law: Offenses and Petty Offenses*. 19th ed., [Revised]. Bangkok: Winyuchon, 2022. [In thai].

Thawekiat Meenakanit, and Ronakorn Bunmee. *Explanation of Criminal Law: General Part*. 24th ed., [Revised]. Bangkok: Winyuchon, 2022. [In thai].

Thawekiat Meenakanit. *Principles of Criminal Law: Specific Part*. 8th ed. Bangkok: Winyuchon, 2017. [In thai].

Thawekiat Meenakanit. *Principles of Criminal Law: General Part*. 14th ed. Bangkok: Winyuchon, 2016. [In thai].

Wichit Lulitanon. *Criminal Law Part 1*. 4th ed. Bangkok: Thammasat University, 1964. [In thai].

Yut Saenguthai. *Criminal Law Part 1*. 21st ed. Bangkok: Thammasat University, 2013. [In thai].

Yut Saenguthai. *Explanation of the Penal Code, R.S. 127*. 6th ed. Bangkok: Winyuchon, 2005. [In thai].